SEA/EIA 2010
Donovaly 25. - 26. máj 2010

Využití zkušeností s procesem EIA na Slovensku při novelizaci českého EIA zákona (č.100/2001 Sb.)

Tomáš Šikula

Anotace

Legislativa v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) je v České a Slovenské republice velice podobná a i když rozdíly nejsou veliké, v některých oblastech byly a jsou zásadní. Jedná se navíc o oblasti, které jsou v naší republice poslední dobou velice diskutované.
Ve svém příspěvku se budu zabývat dvěma příklady - otázkou délky platnosti stanoviska EIA a monitoringem vlivů na životní prostředí, tzv. poprojektovou analýzou.
Obě zmiňované oblasti jsou ve slovenském EIA zákoně č.24/2006 Z.z. poměrně dobře ošetřeny a jedna z nich - délka platnosti stanoviska, byla vzorem pro již provedenou novelu českého EIA zákona v prosinci 2009. Poprojektová analýza zatím nesměle hledá své místo při přípravě a realizaci staveb a doufejme, že brzy bude také inspirací pro další rozumnou novelu českého zákona EIA, která zajistí péči o životní prostředí i po uvedení staveb do provozu.

Abstract

Legislation on Environmental Impact Assessment (EIA) in the Czech and Slovak Republic are very similar, though differences are not wide, in some parts the differences were and are fundamental. In the first place in these parts, which are nowadays highly debated in our country.
In my paper I examine two examples - the issue of the length of the Opinion on EIA and monitoring of environmental impacts, the so-called post-project analysis.
Both mentioned examples are solved quite well in the Slovak EIA Act 24/2006 Coll. and one of them - the length of the Opinion was a standart for an amendment to the Czech EIA Act performed in December 2009.
Post-project analysis has looking for a place in the preparation and implementation of buildings and hopefully soon it will be the inspiration for next reasonable amendment of EIA Law, which ensure environmental care even after putting of buildings into operation.

Klíčová slova:
EIA, stanovisko EIA, monitoring ŽP, poprojektová analýza

Úvod

Oblast posuzování vlivů na životní prostředí (EIA), respektive její legislativní vymezení, měla společný česko-slovenský základ v zákoně č.17/1992 Sb., o životním prostředí a následně v zákoně č.244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Od té doby šla

národní legislativa obou zemí samostatnou cestou, ale společné kořeny vycházející z evropské směrnice 85/337/EHS, jsou dodnes patrné.
Stávající národní EIA zákony, v České republice zákon č.100/2001 Sb. (dále jen český EIA zákon) a ve Slovenské republice zákon č.24/2006 Z.z. (dále jen slovenský EIA zákon) jsou si i nadále velmi podobné, ale v některých oblastech byly a jsou rozdíly významné.
Minulý čas byl použit záměrně, neboť ve svém příspěvku bych rád zmínil dva příklady, z nichž jeden se s úspěchem podařilo převzít ze slovenského EIA zákona do českého. Jedná se o podobu institutu délky platnosti stanoviska EIA. Druhým příkladem, který pro nás zůstává zatím jen inspirací, je institut poprojektové analýzy.

Délka platnosti stanoviska

Jedná se o institut, který byl do národní legislativy obou zemí zaveden až sekundárně, neboť například v evropské EIA směrnici 85/337/EHS zcela chybí a jde o složitou záležitost, kdy proti sobě stojí dvě různá legislativní pojetí. Neomezená délka platnosti stanoviska EIA (např. ve směrnici EIA 85/337/EHS, ve starém EIA zákoně č.244/1992 Sb.) a omezená délka platnosti stanoviska v aktuálně platných národních zákonech EIA.
Navíc tato problematika zahrnuje u omezené délky platnosti stanoviska dvě podstatné otázky. Pokud omezená délka platnosti stanoviska EIA, tak na kolik let ? A jakým způsobem platnost stanoviska prodlužovat ?

Konkrétně český EIA zákon z roku 2001 nově zavedl institut délky platnosti stanoviska (§ 10, odst. 3) na dva roky s možností tuto délku prodlužovat, i opakovaně, o další dva roky. Oproti zákonu č.244/1992 Sb., to byla významná změna, protože podle tohoto "starého" EIA zákona stanovisko platilo neomezeně dlouhou dobu.

Důvody k této změně byly popsány v důvodové zprávě k českému EIA zákonu, ale zejména šlo o to nějakým způsobem ošetřit rozdílnou právní koncepci při přípravě staveb v našich zemích a například v Německu, či Rakousku, kdy v našich zemích je proces EIA zcela samostatně stojícím procesem a může tak vzniknout situace (a často vznikala), kdy od vydání stanoviska EIA po vydání navazujícího rozhodnutí, nejčastěji územního rozhodnutí, uběhne řada let.
Obecně je omezená platnost stanoviska EIA v našich podmínkách určitě správná, ovšem u rozsáhlých infrastrukturních staveb, jakými jsou například dálnice a rychlostní silnice, není příliš reálné během období dvou let stihnout zpracovat projektovou dokumentaci pro územní rozhodnutí (DÚR), zahájit inženýrskou činnost (IČ) k získání územního rozhodnutí (ÚR) a zejména podat žádost o ÚR.

Jsou případy, kdy se to podaří, ale často se stalo, že se muselo žádat o prodloužení platnosti stanoviska EIA, což navíc vyžadovalo nové zjišťovací řízení (§ 7 zákona EIA ČR), ačkoliv změny v území nenastaly a ke změně projektu také nedošlo. Tato zjišťovací řízení měla mnohdy komplikovaný průběh, ale hlavně fakticky k ničemu nepřispěla.
Slovenský EIA zákon institut omezené délky platnosti stanoviska EIA také obsahuje (§ 37, odst. 6,7), ovšem délka platnosti je zde tři roky a je možné také opakovaně požádat o prodloužení platnosti stanoviska EIA. Zde ovšem shodně s českým zákonem pouze o dva roky.

Navíc při prodlužování platnosti stanoviska EIA podle zákona EIA SK není vyžadováno zjišťovací řízení.
Oba národní zákony mají stejně definovaný vztah navazujícího řízení (územní, nebo stavební) k délce platnosti stanoviska EIA. V obou případech platí, že pokud je v období platnosti stanoviska EIA zahájeno navazující správní řízení, tak stanovisko neztrácí platnost, respektive platnost stanoviska EIA je tak prodloužena na dobu neomezenou.

Český model se tak stal neudržitelným a pro jeho úpravu, která se podařila novelou č.436/2009 Sb. z prosince 2009 byla vzorem právě podoba slovenského EIA zákona.

Podařilo se tak prodloužit dobu platnosti stanoviska EIA, dokonce až na 5let a bylo upuštěno od nutnosti nového zjišťovacího řízení při prodlužování platnosti stanoviska EIA (změněno také na 5 let). Stejně, jako ve slovenském EIA zákoně není ani v českém předepsaná podoba dokumentu, kterým investor dokládá, že nedošlo k podstatným změnám realizace záměru, podmínek v dotčeném území, k novým znalostem souvisejícím s věcným obsahem dokumentace a vývoji nových technologií využitelných v záměru. Jako rozumná se jeví ministerstvem požadovaná struktura dokumentu podle přílohy 3, případně 4 zákona č.100/2001 Sb., v platném znění.

Institut poprojektové analýzy

Aby byl proces EIA účinný a užitečný bezezbytku, měl by jeho součástí být také v konečné fázi návrh monitoringu vlivů na životní prostředí (ŽP). Tento institut v českém EIA zákoně ovšem zcela chybí.
Monitoring ŽP, respektive Poprojektová analýza ŽP se občas objevuje v kapitole „Návrh opatření“ a poté bývá přebírán do stanoviska EIA, ale vždy to je pouze záležitost, kterou navrhne zpracovatel EIA dokumentace, nebo je to podmínka některého vyjádření k EIA dokumentaci. Není to ale povinná součást EIA procesu, kterou by de facto proces EIA pokračoval i během výstavby a poté při uvedení staveb do provozu.
Český EIA zákon tento monitoring nikde přímo nevyžaduje a například při řešení výzkumného projektu "Aspekty životního prostředí a udržitelného rozvoje v mostním a silničním stavitelství (GAČR 103/08127)", kdy mimo jiné monitorujeme vlivy výstavby a provozu staveb na ŽP, cítíme výrazně absenci legislativního vymezení tohoto institutu.

Ve slovenském EIA zákoně je institut monitoringu definován zcela jasně v podobě Poprojektové analýzy (§39) a dokonce s velkým důrazem, kdy je stanoveno, že se musí monitorovat všechny vlivy na všechny složky ŽP (konkrétní rozsah se navrhne v rámci procesu EIA a poté se dále během projektové přípravy upřesňuje). Dále se musí monitorovat účinnost všech navržených technických opatření a pokud navržená opatření v rámci procesu EIA nejsou dostatečná a vlivy na ŽP jsou po uvedení stavby do provozu větší, než se předpokládalo, je investor povinen zjednat nápravu.

Toto slovenské pojetí je velmi inspirující, protože institut Poprojektové analýzy, nejen v českém EIA zákoně, ale vůbec v celé české legislativě, zcela a citelně chybí. Přímo na stavbách při dozorování staveb se potvrdila v praxi absence tohoto institutu a ukázaly se naplno dopady skutečnosti, kdy se tento institut různě nahrazuje. Obecně by se dalo říct, že

tím, že tento institut není v českém EIA zákoně definován, tak se mnohdy obtížně po investorovi, případně zhotoviteli stavby vyžaduje.

Na základě zkušeností s přístupem investorů k této problematice, by bylo určitě dobrým řešením tento institut Poprojektové analýzy tak, jak je definován ve slovenském EIA zákoně, bezezbytku převzít i do českého EIA zákona.

Závěr

I přes poslední novelu českého EIA zákona, která proběhla v prosinci 2009 je český EIA zákon stále velmi často diskutován, kritizován a zavrhován a kromě dalších novel se uvažuje dokonce o jeho implantaci do zákona stavebního.
Přestože se nedomnívám, že je český EIA zákon zcela špatný, dají se některé jeho části optimalizovat a to také například na základě zkušeností z regionu, který je nám nejbližší. Podoba slovenského EIA zákona je v mnohém inspirativní a poté, co se podařilo téměř doslovně převzít pasáže týkající se délky platnosti stanoviska, včetně možnosti prodlužování této délky, institut poprojektové analýzy zůstává i nadále výzvou, která by po implementaci do českého EIA zákona významně přispěla ke zkvalitnění nejen EIA procesu, ale k trvale udržitelné výstavbě vůbec.

Literatura

Petržílek, P. et al., 2002: Předpisy o posuzování vlivů na životní prostředí s komentářem, ARCH, Praha.
Plos, J., 2007: Nový stavební zákon s komentářem, Grada Publishing, Praha.
Projektové dokumentace (DÚR, DSP) a dokumenty z procesů EIA v České republice a na Slovensku.
Legislativa v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí v zemích EU.

Mgr. Tomáš Šikula
HBH Projekt spol. s r.o.
Kabátníkova 5, 602 00 Brno
Kancelář: Partizánska cesta 97, 974 00 Banská Bystrica
t.sikula@hbh.cz